

გეოგრაფია

საბაზო საფეხური

წლიური პროგრამები

საბაზო საფეხურის გეოგრაფიის პროგრამა სარეკომენდაციო ხასიათისაა და აჩვენებს სტანდარტის მოთხოვნათა რეალიზების შესაძლო გზებს. პროგრამა შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან:

სასწავლო თემები სასწავლო თემა წარმოადგენს ფუნქციურ კონტექსტს, რომელიც სტანდარტის შედეგების, ცნებებისა თუ კონკრეტული საკითხების ინტეგრირებულად და ურთიერთდაკავშირებულად სწავლების საშუალებას იძლევა. თითოეული თემის ფარგლებში, შეძლებისდაგვარად, უნდა დამუშავდეს სტანდარტის ყველა შედეგი.
საგნობრივი საკითხები წლიური თემების ფარგლებში გამოიყოფა საგნობრივი საკითხები. საგნობრივი საკითხების სწავლება თვითმიზანს არ წარმოადგენს. საგნობრივი საკითხების მეშვეობით მოსწავლე გაიაზრებს ცნების შინაარსს, ამუშავებს საკვანძო შეკითხვებს, ასრულებს კომპლექსურ დავალებებს.
თემის ფარგლებში დასამუშავებელი ცნებები ცნებები განსაზღვრავს იმ არსებით ცოდნას, რომელსაც მოსწავლე საგნის ფარგლებში უნდა დაეუფლოს.
თემატური საკვანძო შეკითხვები თემატური საკვანძო შეკითხვები გამომდინარეობს საფეხურებრივი საკვანძო შეკითხვებიდან და დაისმის თემის კონკრეტულ კონტექსტში. მათი ფუნქციაა: <ul style="list-style-type: none">
• მოსწავლის წინარე ცოდნის გააქტიურება, ცნობისმოყვარეობის გაღვივება, პროვოცირება ახალი ცოდნის შესაძენად;
• სასწავლო თემის შედეგზე ორიენტირებულად სწავლა-სწავლების უზრუნველყოფა;
• თემის სწავლა-სწავლების პროცესში შუალედური ბიჯების/ეტაპების განსაზღვრა. საკვანძო შეკითხვა წარმოადგენს მაორგანიზებელ ელემენტს, რომელიც სასწავლო თემის ფარგლებში ასრულებს გაკვეთილ(ებ)ის მიზნის როლს.
აქტივობები მიმდინარე დავალებების ტიპების/ნიმუშების ჩამონათვალი, რომლებიც შეიძლება იყოს გამოყენებული გაგება-გააზრების პროცესების ხელშესაწყობად, ასევე ცოდნის ათვისების, განმტკიცებისა თუ შეჯამების მიზნით.
კომპლექსურ/პროექტულ დავალებათა იდეების ჩამონათვალი კომპლექსური/პროექტული დავალებები წარმოადგენს იმგვარ აქტივობებს, რომელთა შესრულება მოითხოვს სხვადასხვა ცოდნათა ინტეგრირებულად გამოყენებას ფუნქციურ კონტექსტებში.

შეფასების ინდიკატორები

შეფასების ინდიკატორები სტანდარტის შედეგებიდან გამომდინარეობს და აჩვენებს, რა უნდა შეძლოს მოსწავლემ კონკრეტული თემის ფარგლებში. სხვა სიტყვებით, ინდიკატორები წარმოადგენს კონკრეტულ თემაში რეალიზებულ შედეგებს. ინდიკატორებში დაკონკრეტებულია ცოდნის ის სავალდებულო მინიმუმი, რომელსაც მოსწავლე თემის ფარგლებში უნდა დაეუფლოს. შეფასების ინდიკატორებზე დაყრდნობით ყალიბდება კრიტერიუმები შეფასების რუბრიკებისთვის.

მკვიდრი წარმოდგენები

მკვიდრი წარმოდგენები განისაზღვრება სტანდარტის შედეგებზე დაყრდნობით. ეს არის ზოგადი წარმოდგენები, რომლებიც თემის შესწავლისას უნდა ჩამოყალიბდეს მოსწავლის ხანგრძლივ მეხსიერებაში მის (მოსწავლის) წინარე წარმოდგენებზე დაყრდნობით, რათა მას თემის ფარგლებში დასახული მიზნების მიღწევა გაუადვილდეს. მკვიდრი წარმოდგენები აზროვნების საყრდენია გაგების აქტების განსახორციელებლად.

სავალდებულო თემები	საათების სავარაუდო რაოდენობა	სარეზერვო დრო
VII კლასი		
დედამიწა	26 საათი	4 საათი
აფრიკა	12 საათი	4 საათი
ავსტრალია და ოკეანეთი	8 საათი	4 საათი
ანტარქტიდა	8 საათი	4 საათი
VIII კლასი		
სამხრეთ ამერიკა	10 საათი	4 საათი
ჩრდილოეთ ამერიკა	10 საათი	4 საათი
აზია	12 საათი	4 საათი
ევროპა	10 საათი	4 საათი
კავკასია	8 საათი	4 საათი
IX კლასი		
საქართველო-ბუნებრივი და საზოგადოებრივი სისტემები	16 საათი	4 საათი
დასავლეთ საქართველო (იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთი, სამეგრელო-ზემო სვანეთი, გურია აჭარა, აფხაზეთი);	16 საათი	4 საათი
აღმოსავლეთ საქართველო (თბილისი, შიდა ქართლი, ქვემო ქართლი, კახეთი, მცხეთა მთიანეთი)	16 საათი	4 საათი
სამხრეთ საქართველო (სამცხე-ჯავახეთი)	6 საათი	4 საათი

თემები VII კლასისათვის

თემა: დედამიწა	საათების სავარაუდო რაოდენობა: 26 +(4)სთ
საკითხები <ol style="list-style-type: none"> 1. დედამიწის შესახებ არსებული წარმოდგენების ცვლილება; 2. დედამიწის ფორმა და მოძრაობა; 3. მსოფლიო ოკეანე; 4. მოსახლეობის განაწილება დედამიწაზე.	
რუკა და ორიენტირება <p>მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS</p> გეოგრაფიული გარსი <p>ლიტოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი</p> გეოგრაფიული ობიექტი <p>დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი</p> გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი <p>შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)</p> გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი <p>გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები</p> მოსახლეობა და მეურნეობა <p>ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება</p> მდგრადი განვითარება <p>გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები</p>	
თემატური საკვანძო შეკითხვები <ul style="list-style-type: none"> • როგორ გამოვიყენო რუკა დედამიწის დასახსიათებლად? • როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო დედამიწის შესაწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად? • როგორ გროვდებოდა და ვითარდებოდა გეოგრაფიული ცოდნა? • რატომ ხდება მიწისძვრები და ვულკანური ამოფრქვევები? • რატომ იცვლება დედამიწაზე სეზონები? რატომ გვაქვს დედამიწის სხვადასხვა ადილას განსხვავებული სეზონი? • რატომ გვხვდება დედამიწაზე უსწორმასწორო ფორმები? • რატომ გვხვდება დედამიწის სხვადასხვა ნაწილში განსხვავებული ბუნებრივი პირობები? • როგორ ჩნდება და გროვდება ხმელეთის წყლები (ტბები, მდინარეები, გრუნტის წყლები, მყინვარები, ჭაობები)? • როგორ განაპირობებს ბუნებრივი პირობები და რესურსები მოსახლეობის საქმიანობის ტიპებს? • რატომ არის დედამიწაზე მოსახლეობა არათანაბრად განაწილებული? • რატომ განსხვავდება ერთმანეთისგან დედამიწის სხვადასხვა ნაწილში მოსახლეობის მახასიათებლები? • რატომ არის წყალი არათანაბრად განაწილებული დედამიწაზე? • რა გავლენას ახდენს ოკეანე ჰავის ჩამოყალიბებაზე? • რა გავლენას ახდენს ოკეანე ადამიანის სამეურნეო საქმიანობაზე? • როგორ გავლენას ახდენს გლობალური კლიმატცვლილება ოკეანეზე? • რა განაპირობებს მსოფლიო ოკეანის ფლორისა და ფაუნის მრავალფეროვნებას? • როგორ იცვლება ანთროპოგენური გავლენით სიცოცხლე ოკეანეში?	

- რატომ არ მცირდება წყლის მოცულობა მსოფლიო ოკეანეში?
- რატომ განსხვავდება ოკეანეები ფიზიკურ-ქიმიური თვისებების მიხედვით?
- როგორ ყალიბდება ოკეანის დინებები და რა მნიშვნელობა აქვს მათ?
- როგორ გავლენას ახდენს ადამიანის სამეურნეო საქმიანობა გეოგრაფიულ გარემოზე?

აქტივობები

იდევნი კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკისა და გლობუსის გამოყენებით დედამიწის (რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, მსოფლიო ოკეანის, მოსახლეობის) დახასიათება, გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გრძედი, განედი, პოლუსები, ეკვატორი, საწყისი მერიდიანი, თარიღთა ცვლის ხაზი) **(გეო.საბ.1,2,3,9);**
- დედამიწის შესახებ სხვადასხვა დროს არსებული წარმოდგენების ცვალებადობის მიზეზების გაანალიზება **(გეო.სტ.საბ. 3,6);**
- გეოგრაფიული გარსის მთლიანობის აღქმა და მისი გეოსფეროების (ლიტოსფერო, ატმოსფერო, ჰიდროსფერო, ბიოსფერო, ნოსფერო) ურთიერთდამოკიდებულების გაანალიზება; ბუნებრივი ზონების წარმოქმნისა და თავისებურებების განხილვა **(გეო.საბ. 4,5,7,9,10,11,12,13);**
- დედამიწაზე მოსახლეობის არათანაბარი განაწილების მიზეზების გაანალიზება **(გეო.საბ. 8);**
- გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების (კლიმატის გლობალური ცვლილება, მსოფლიო ოკეანის დაბინძურება) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება **(გეო.საბ.7,10,11,12,13).**

მკვიდრი წარმოდგენები:

- რუკა დედამიწის ან მისი რომელიმე ნაწილის შემცირებული და განზოგადებული გამოსახულებაა. რუკაზე პირობითი აღნიშვნებით სხვადასხვა ინფორმაცია გამოისახება;
- პარალელები და მერიდიანები წარმოსახვითი ხაზებია, რომლებიც დედამიწის რაიმე წერტილის განსაზღვრაში გვეხმარება; ეკვატორი ყველაზე გრძელი პარალელია; ყველა მერიდიანი თანაბარი სიგრძისაა;
- დედამიწას ორი გეოგრაფიული პოლუსი აქვს: ჩრდილოეთი და სამხრეთი;
- დედამიწის ზედაპირზე წყალი უფრო მეტია, ვიდრე ხმელეთი;
- დღე-ღამისა და სეზონების ცვალებადობას დედამიწის ფორმა, წარმოსახვითი ღერძისა და მზის გარშემო მოძრაობა განაპირობებს;
- მზე არათანაბრად ათბობს დედამიწას;
- დედამიწაზე გვხვდება რელიეფის სხვადასხვა ფორმა;
- გეოგრაფიული გარსები ურთიერთდაკავშირებულია და ურთიერთქმედებს ერთმანეთზე;
- დედამიწაზე მრავალფეროვანი ბუნებრივი ზონა გვხვდება;
- დედამიწის შესახებ არსებული წარმოდგენები პერიოდულად იცვლებოდა, რაშიც გეოგრაფიულმა აღმოჩენებმა დიდი წვლილი შეიტანა;
- დედამიწაზე მოსახლეობა სხვადასხვა მახასიათებლით (სტრუქტურა, სიმჭიდროვე) განსხვავდება ერთმანეთისგან;
- დედამიწაზე მოსახლეობა არათანაბრად არის განაწილებული;
- მსოფლიო ოკეანე ერთიანია;
- ოკეანეები ერთმანეთისგან ფიზიკური შემაღგენლობით და ქიმიური თვისებებით განსხვავდება;
- დედამიწაზე წყლის მარაგი თითქმის არასოდეს იცვლება, თუმცა დაბინძურების შედეგად მასზე ხელმისაწვდომობა შეიძლება შეიზღუდოს;
- თბილი და ცივი დინება გავლენას ახდენს ჰავაზე;
- ოკეანეების ფლორა და ფაუნა მრავალფეროვანია;
- ადამიანის სამეურნეო საქმიანობა გავლენას ახდენს ბუნებაზე.

საკითხები

1. აღმოსავლეთ აფრიკის რიფტული რღვევა;
2. საჰარა;
3. ნილოსი;
4. დევიდ ლივინგსტონი;
5. კიმბერლის აღმასები;
6. მოსახლეობა-შრომითი რესურსი;
7. საჰელის რეგიონი.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლიტოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია აფრიკის შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო აფრიკის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ არის აფრიკის აღმოსავლეთ ნაწილში აქტიური სეისმური პროცესები, ვულკანიზმი და ტბების სიუხვე?
- რატომ ემთხვევა სამხრეთ ამერიკის და აფრიკის სანაპირო ხაზების მოხაზულობა ერთმანეთს?
- რატომ არის აფრიკა ცხელი კონტინენტი?
- რატომ წარმოიქმნება ვადები და ოაზისები?
- რა გავლენა მოახდინა აფრიკის კონტინენტზე გეოგრაფიულმა აღმოჩენებმა?
- რა შედეგები მოიტანა აფრიკაში კოლონიალიზმმა? რატომ არის აფრიკის სახელმწიფოებს შორის გეომეტრიული საზღვრები?
- რატომ ცხოვრობს დიდი რაოდენობით შავკანიანი მოსახლეობა სხვა კონტინენტებზე?
- რატომ იზრდება აფრიკაში მოსახლეობის რაოდენობა სწრაფად?
- რატომ არის მალარია ფართოდ გავრცელებული აფრიკაში და რა შედეგებამდე მივყვართ მას?
- რატომ არის აფრიკის სხვადასხვა ქვეყანაში მკვეთრად განსხვავებული ჰუმანური განვითარების ინდექსი?
- რატომ არის აფრიკაში წამყვანი მოპოვებითი მრეწველობა?
- რატომ იქმნება აფრიკაში ეკოლოგიური კრიზისები?

აქტივობები

იდები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით აფრიკის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- აფრიკისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონების კომპლექსური დახასიათება და მათი ერთმანეთთან შედარება სხვადასხვა არსებითი ნიშნის მიხედვით (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12);
- აფრიკის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (მაღალი შობადობა, მაღალი მოკვდაობა/სიკვდილიანობა) გამომწვევი მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- აფრიკის მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- აფრიკისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (გეოგრაფიული აღმოჩენები, კოლონიზაცია, დაავადებების გავრცელება, ჰუმანური განვითარება, იძულებითი მიგრაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- აფრიკისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (გაუდაბნობა, სიღარიბე) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- აფრიკის ფილაქანი ორად იყოფა;
- აფრიკა ცხელი კონტინენტია;
- აფრიკაში გვხვდება შრობადი ტბები და მდინარეები;
- აფრიკის უდაბნოებში გვხვდება ოაზისები;
- აფრიკაში არის მსოფლიოში ყველაზე გრძელი მდინარე ნილოსი;
- აფრიკაში გეომეტრიული საზღვრები და ევროპული ენების გავრცელება კოლონიალიზმის შედეგია;
- აფრიკაში მოსახლეობის რაოდენობა ძალიან სწრაფად იზრდება;
- აფრიკისთვის დამახასიათებელია სწრაფი გაუდაბნოების პროცესი;
- აფრიკის ქვეყნები ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავდება ჰუმანური განვითარების ინდექსით;
- აფრიკაში დაავადებების შედეგად ბევრი ადამიანი კვდება;
- აფრიკაში აქტუალურია სუფთა წყლის პრობლემა;
- აფრიკაში, ზოგიერთ ადგილას, დღემდეა შენარჩუნებული ტომობრივი სოციალური სტრუქტურა;
- აფრიკის კონტინენტი მდიდარია ალმასებით.

საკითხები

1. კუნძულთა არქიპელაგები/ოკეანეთი;
2. მშრალი კონტინენტი;
3. გრუნტის წყლები და ოაზისები;
4. ენდემური და რელიქტური ფლორა და ფაუნა;
5. აბორიგენები;
6. მეცხოველეობა (მეცხვარეობა);
7. ჯეიმს კუკი და აბელ ტასმანი;
8. მარჯნის კუნძულები.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლიტოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია ავსტრალიის და ოკეანეთის შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო ავსტრალიისა და ოკეანეთის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ ხდება ავსტრალიაში მიწისძვრა იშვიათად?
- რატომ არის ავსტრალია მშრალი კონტინენტი?
- რატომ არის ავსტრალიაში ბევრი გრუნტის წყალი და ცოტა მდინარე?
- რატომ გვხვდება ავსტრალიაში დიდი რაოდენობით ენდემური ცხოველებისა და მცენარეების სახეობები?
- რა გავლენას ახდენს რელიეფი ავსტრალიის მოსახლეობის განსახლებაზე?
- რატომ ცხოვრობს მოსახლეობის უმეტესობა ავსტრალიის აღმოსავლეთ სანაპიროზე?
- რა გამოარჩევს ავსტრალიისა და ოკეანეთის მკვიდრ მოსახლეობას სხვა კონტინენტების მოსახლეობისგან?
- რატომ იზიდავს ბევრ ტურისტს ოკეანეთი?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი მარჯნის რიფები? რატომ აღმოჩნდა საფრთხის ქვეშ მარჯნის რიფები?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით ავსტრალიისა და ოკეანეთის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- ავსტრალიისა და ოკეანეთისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონების კომპლექსური დახასიათება და მათი ერთმანეთთან შედარება სხვადასხვა არსებითი ნიშნის მიხედვით (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12);
- ავსტრალიისა და ოკეანეთის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (არათანაბარი სიმჭიდროვე) გამომწვევი მიზეზების და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- ავსტრალიისა და ოკეანეთის მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- ავსტრალიისა და ოკეანეთისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (გეოგრაფიული აღმოჩენები, ჰუმანური განვითარება, იმიგრაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11.,2,13);
- ავსტრალიისა და ოკეანეთისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (მარჯნის რიფების ეკოსისტემების განადგურება) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- ოკეანეთში ბევრი ვულკანური კუნძულია;
- ავსტრალია მშრალი კონტინენტია;
- ავსტრალიაში მდებარეობს ყველაზე დიდი და ღრმა გრუნტის წყლების აუზი;
- ავსტრალიაში ბევრი შრობადი მდინარეა (კრიკი);
- ავსტრალია გამოირჩევა ეგზოტიკური/ენდემური ცხოველებისა და მცენარეების სიუხვით;
- მოსახლეობის უმეტესობა ავსტრალიაში აღმოსავლეთ სანაპიროზე ცხოვრობს;
- ავსტრალია და ოკეანეთი ცნობილია მარჯნებით;
- ავსტრალია და ოკეანეთი ბევრ ტურისტს იზიდავს;
- დიდ ბარიერულ რიფს განადგურების საფრთხე ემუქრება, რაც გარემოსდაცვით პრობლემებს ქმნის.

საკითხები

1. ანტარქტიდა, ყინულით დაფარული რესურსების კონტინენტი;
2. რუალ ამუნდსენი, ფაბიან გოტლიბ ფონ ბელინგსჰაუზენი;
3. ყინულის უდაბნო;
4. ანტარქტიდის ოაზისები;
5. მყინვარების დნობა.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შივა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შეგვიძლია რუკის გამოყენებით ანტარქტიდის შესახებ?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო ანტარქტიდის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- როგორია ანტარქტიდის ყინულქვეშა რელიეფი?
- რატომ არის ანტარქტიდა ყველაზე დიდი ყინულოვანი უდაბნო?
- არსებობს თუ არა სამხრეთის ოკეანე?
- რატომ გვხვდება ანტარქტიდაზე მშრალი ხეობები?
- რას სწავლობენ მეცნიერები ანტარქტიდაზე?
- რა მოხდება, თუ ანტარქტიდის მყინვარები დადნება?
- რატომ გაჩნდა, შემდეგ კი გაქრა ოზონის ხვრელი ანტარქტიდის თავზე?

აქტივობები

იდევნი კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით ანტარქტიდის (მდებარეობის, კლიმატური სარტყლების) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (**გეო.საბ.1,2,3,9**);
- ანტარქტიდისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონის კომპლექსური დახასიათება (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (**გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12**);
- ანტარქტიდისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ოზონის ხვრელი, ზეწრული მყინვარების დნობა) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (**გეო.საბ.9,10,11,12,13**).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- ანტარქტიდა სამხრეთ პოლუსთან მდებარეობს;
- ანტარქტიდა ყველაზე ცივი კონტინენტია. იგი ყინულოვანი უდაბნოა;
- ანტარქტიდაზე გვხვდება მშრალი ხეობები, სადაც მრავალი წელია ნალექი არ მოსულა;
- ანტარქტიდაზე გავრცელებულია ძლიერი, მუდმივი ქარები;
- ანტარქტიდაზე მხოლოდ მეცნიერული კვლევაა ნებადართული. ანტარქტიდაზე არ ცხოვრობს მუდმივი მოსახლეობა;
- ოზონის ხვრელი ანტარქტიდის თავზე გაჩნდა.

თემები VIII კლასისათვის**თემა: სამხრეთ ამერიკა**

საათების სავარაუდო რაოდენობა: 10 (+4) სთ

საკითხები

1. ანდეზი;
2. ჰილდები;
3. ელ-ნინიო;
4. ამაზონის აუზი;
5. პამპასები;
6. ატაკამა - ყველაზე მშრალი უდაბნო;
7. კონკისტადორები;
8. ბრაზილია;
9. ტყის გაჩეხვა.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გავლენა შექმნილია სამხრეთ ამერიკის შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო სამხრეთ ამერიკის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ გვხვდება დიდი მთიანი მთაგრეხილები კონტინენტების კიდეებში და არა შუაგულში?
- რატომ არის სამხრეთ ამერიკა მდიდარი სპილენძითა და ნავთობით?

- როგორ ყალიბდება ტროპიკული ტყეები და რატომ აქვთ მათ განსაკუთრებული მნიშვნელობა?
- რატომ არის ამაზონი ყველაზე წყალუხვი მდინარე მსოფლიოში?
- რატომ არის სამხრეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი განსაკუთრებულად მრავალფეროვანი ფლორა და ფაუნა?
- რატომ არის სამხრეთ ამერიკაში ფართოდ გავრცელებული ესპანური და პორტუგალიური ენები?
- რატომ იჩეხება ტყეები?
- რატომ არის სამხრეთ ამერიკაში გამოფიტული ნიადაგის პრობლემა?
- რატომ არსებობს მკვეთრად გამოხატული სოციალური-ეკონომიკური უთანასწორობა სამხრეთ ამერიკის ქვეყნებში?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით სამხრეთ ამერიკის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- სამხრეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონების კომპლექსური დახასიათება და მათი ერთმანეთთან შედარება სხვადასხვა არსებითი ნიშნის მიხედვით (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12);
- სამხრეთ ამერიკის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (მაღალი ბუნებრივი მატება) გამომწვევი მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- სამხრეთ ამერიკის მაგალითზე გარემო-ადამიანი (მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- სამხრეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (ფსევდო-ურბანიზაცია, რასების ასიმილაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11.,2,13);
- სამხრეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ნიადაგის ეროზია, ტყის ჩეხვა, უმუშევრობა) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- ანდები მსოფლიოს ყველაზე გრძელი მთათა სისტემაა;
- სამხრეთ ამერიკაში ყველაზე მშრალი უდაბნო - ატაკამა მდებარეობს;
- სამხრეთ ამერიკაში სტეპებს პამპასებს უწოდებენ;
- სამხრეთ ამერიკისათვის ტროპიკული ტყეებია (ჰილეები) დამახასიათებელი, რომელსაც თავისი მნიშვნელობის გამო „დედამიწის ფილტვებს“ უწოდებენ;
- სამხრეთ ამერიკა მსოფლიოში ბიომრავალფეროვნებით გამოირჩევა;
- ამაზონი ყველაზე წყალუხვი მდინარეა მსოფლიოში;
- სამხრეთ ამერიკაში უმეტესწილად ესპანური და პორტუგალიური ენებია გავრცელებული;
- სამხრეთ ამერიკა რასობრივი და ეთნიკური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა;
- სამხრეთ ამერიკაში ინტენსიურად იჩეხება ტყეები.

საკითხები

1. კორდილიერები;
2. მდ. იუკონი;
3. ტრანს-ალასკური ნავთობსადენი;
4. დიდი ტბების რაიონი;
5. იელოუსტონის ეროვნული პარკი;
6. „ტორნადოების ხეივანი“;
7. კოლორადოს დიდი კანიონი;
8. პრერიები;
9. ქრისტეფორე კოლუმბი, ამერიგო ვესპუჩი;
10. მეგაპოლისები.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია ჩრდილოეთ ამერიკის შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო ჩრდილოეთ ამერიკის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რა თავისებურებებით ხასიათდება ფილების ტექტონიკა ჩრდილოეთ ამერიკაში?
- რატომ წარმოიქმნება ტორნადოები მხოლოდ ჩრდილოეთ ამერიკაში?
- რატომ გვხვდება ჩრდილოეთ ამერიკის ჩრდილოეთ ნაწილში ბევრი ტბა?
- რატომ არის ჩრდილოეთ ამერიკა მდიდარი ნავთობითა და ოქროთი?
- რა როლი იქონია დიდმა გეოგრაფიულმა აღმოჩენებმა ჩრდილოეთ ამერიკის განვითარებაზე?
- რატომ არის ამერიკის შეერთებული შტატები ეთნიკურად მრავალფეროვანი?
- რატომ ჩამოყალიბდა ამდენი მეგაპოლისი ჩრდილოეთ ამერიკაში?
- როგორ უმკლავდებიან სტიქიურ ბუნებრივ პროცესებს ჩრდილოეთ ამერიკაში? როგორ ამცირებენ სტიქიური ბუნებრივი პროცესებისგან მიყენებულ ზარალს?
- რატომ იქცა ჩრდილოეთ ამერიკისთვის მოხმარებითი კულტურა პრობლემად?

აქტივობები

იდები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით ჩრდილოეთ ამერიკის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- ჩრდილოეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონების კომპლექსური დახასიათება და მათი ერთმანეთთან შედარება სხვადასხვა არსებითი ნიშნის მიხედვით (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12);
- ჩრდილოეთ ამერიკის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (მოსახლეობის არათანაბარი სიმჭიდროვე, ეთნიკური მრავალფეროვნება) გამომწვევი მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- ჩრდილოეთ ამერიკის მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- ჩრდილოეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (იმიგრაცია, მეგაპოლისების ჩამოყალიბება, მაღალი ჰუმანური განვითარების ინდექსი) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- ჩრდილოეთ ამერიკისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ტორნადოები, ქარიშხლები, მდგრადი მოხმარება და წარმოება) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- ჩრდილოეთ ამერიკაში ტექტონიკური ფილების საზღვრების შეუიარაღებელი თვალთ დანახვაა შესაძლებელი;
- ჩრდილოეთი ამერიკა მდიდარია ნავთობითა და ოქროთი;
- ჩრდილოეთ ამერიკის ჩრდილოეთი ნაწილი ტბების სიუხვით გამოირჩევა;
- იელოუსტოუნი პირველი ეროვნული პარკია მსოფლიოში;
- ამერიკის შეერთებულ შტატებში ბევრი მეგაპოლისია;
- ინდიელები ჩრდილოეთ ამერიკის აბორიგენი მოსახლეობაა; ამერიკის შეერთებული შტატები ეთნიკური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა;
- ჩრდილოეთ ამერიკის სამხრეთი ნაწილი და მისი მიმდებარე კუნძულები (სამხრეთ ამერიკასთან ერთად) ლათინური ამერიკის სახელითაა ცნობილი;
- ტორნადოები დიდ ზარალს აყენებს ჩრდილოეთ ამერიკას;
- ჩრდილოეთ ამერიკაში ბევრი მეგაპოლისია;
- ჩრდილოეთ ამერიკაში მწვავედ დგას ჭარბი წარმოებისა და მოხმარების პრობლემა.

საკითხები

1. ალპურ-ჰიმალაური დანაოჭება;
2. ნახევარუდაბნო;
3. მუსონები;
4. ბაიკალი;
5. დემოგრაფიული პოლიტიკა;
6. „შავი ოქრო“;
7. ცუნამი;
8. არალის ზღვა.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შივა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია აზიის შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო აზიის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ არის ბევრი ვულკანური კუნძული წყნარ ოკეანეში?
- რატომ არის ყველაზე ბევრი მაღალი მწვერვალი და დაბალი ადგილი აზიაში?
- რატომ არის მცირე ნალექიანობა მონღოლეთში?
- რატომ და როგორ ყალიბდება ცუნამი?
- რამ განაპირობა ახლო აღმოსავლეთში ნავთობისა და გაზის სიუხვე?
- რატომ გვხვდება აზიაში ყველაზე ცივი და უხვნალექიანი ადგილები?
- რატომ გამოირჩევა აზია ბუნებრივი ზონების მრავალფეროვნებით?
- რატომ იკარგება ერთი დღე თარიღთა ცვლის ხაზის გადაკვეთისას, როდესაც დასავლეთიდან აღმოსავლეთისკენ მივდივართ?
- რატომ გახდა საჭირო ჩინეთში „ერთი ბავშვის“ პოლიტიკის შემოღება; რა გავლენა იქონია მან მოსახლეობის სტრუქტურაზე?
- რამ გამოიწვია ინდოეთში დემოგრაფიული პოლიტიკის წარუმატებლობა ჩინეთისგან განსხვავებით?
- რატომ ხდება აზიაში ჰაერისა და წყლის ინტენსიური დაბინძურება?
- რატომ ემუქრებოდა არალის ზღვას გაქრობის საფრთხე?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით აზიის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- აზიისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონების კომპლექსური დახასიათება და მათი ერთმანეთთან შედარება სხვადასხვა არსებითი ნიშნის მიხედვით (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12);
- აზიის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (მოსახლეობის არათანაბარი განაწილება, ეთნიკური და ლინგვისტური მრავალფეროვნება) გამომწვევი მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- აზიის მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- აზიისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (ურბანიზაცია, დემოგრაფიული პოლიტიკა) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- აზიისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ნიადაგების დამლაშება, წყლისა და ჰაერის დაბინძურება, მდგრადი ქალაქები, განათლების არათანაბარი ხელმისაწვდომობა, კეთილდღეობის უზრუნველყოფა) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- აზიაში გვხვდება ყველაზე მეტი მაღალი მწვერვალი;
- წყნარ ოკეანეში ხშირია ვულკანები, მიწისძვრები და ცუნამები;
- აზიაში ბევრი განსხვავებული ბუნებრივი ზონაა;
- აზია კონტრასტების კონტინენტი: აქ მდებარეობს ყველაზე მაღალი მწვერვალი – ევერესტი, ყველაზე მარილიანი ზღვა – მკვდარი ზღვა, ყველაზე ღრმა ადგილი მსოფლიო ოკეანეში – მარიანას ღარი და ყველაზე ნალექიანი ადგილი – ჩერაპუნჯი, ყველაზე ცივი ადგილი – ოიმიაკონის ქვაბული, ყველაზე ღრმა ტბა – ბაიკალი;
- აზიაში ბევრი განვითარებადი (ე.წ. მესამე სამყაროს) ქვეყანაა;
- ჩინეთი და ინდოეთი ყველაზე ხალხმრავალი ქვეყნებია;
- მსოფლიოში ნავთობისა და გაზის ყველაზე დიდი რაოდენობით ახლო აღმოსავლეთში მოიპოვება;
- არალის ზღვის ფართობი მკვეთრად მცირდებოდა, თუმცა ახლა დადებითი დინამიკა შეინიშნება.

საკითხები

1. ალპები;
2. გოლფსტრიმის/ჩრდილოეთ-ატლანტიკური დინება;
3. ისლანდიის გეიზერები;
4. დუნაი - ევროპის დედა მდინარე;
5. ხმელთაშუაზღვისპირეთის სუბტროპიკული ტყეები;
6. ანთროპოგენური ლანდშაფტი;
7. „ბებერი“ ევროპა;
8. „ინდუსტრიული რევოლუცია“;
9. ევროკავშირი.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შივა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გავლენა შემიძლია ევროპის შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო ევროპის შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- არის თუ არა ევროპა და აზია სხვადასხვა კონტინენტი? სად გადის საზღვარი ევროპასა და აზიას შორის?
- რატომ გახდა საჭირო „საწყისი მერიდიანის“ შემოღება?
- რატომ გვხვდება ევროპის სამხრეთით მაღალი მთის სისტემები?
- რა გავლენა აქვს ევროპის ჰავაზე ჩრდილოეთ ატლანტიკურ დინებას?
- რატომ გვხვდება ჩრდილოეთ ევროპაში დიდი რაოდენობით ტბები, ფიორდები და გეიზერები?
- რატომ დომინირებს ევროპაში ანთროპოგენური ლანდშაფტები?
- რატომ გვაქვს ევროპაში ურბანიზაციის მაღალი დონე?
- რატომ იზრდება ასაკოვანი მოსახლეობის რაოდენობა ევროპაში?
- რატომ იზრდება ევროპაში იმიგრანტების რიცხვი?
- რატომ არის მაღალი ცხოვრების დონე ჩრდილოეთ ევროპაში?
- რატომ შეიქმნა ევროკავშირი?
- როგორ ებრძვიან ევროპაში ზღვისა და ჰაერის დაბინძურების პრობლემას და როგორ გადაიჭრა ისინი გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შედეგად?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით ევროპის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (**გეო.საბ.1,2,3,9**);
- ევროპისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი ზონების კომპლექსური დახასიათება და მათი ერთმანეთთან შედარება სხვადასხვა არსებითი ნიშნის მიხედვით (გეოლოგია, ამინდი და ჰავა, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (**გეო.საბ. 4,5,7,9,11,12**);
- ევროპის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (სიცოცხლის მაღალი ხანგრძლივობა) გამომწვევი მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (**გეო.საბ.7,8**);
- ევროპის მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (**გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13**);
- ევროპისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (რურბანიზაცია, მოსახლეობის „დაბერება“, ცხოვრების მაღალი სტანდარტი) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (**გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13**);
- ევროპისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ზღვების დაბინძურება, ანთროპოგენური ზემოქმედება, საერთაშორისო ვაჭრობა) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (**გეო.საბ.9,10,11,12,13**).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- ისლანდია ორ ტექტონიკურ ფილაზე მდებარეობს;
- გრძელის ათვლა გრინვიჩის მერიდიანიდან იწყება;
- ჩრდილოეთ ევროპაში ბევრი ტბა, ფიორდი და გეიზერი გვხვდება;
- მდინარე დუნაი ბევრი (თერთმეტი) სახელმწიფოს ტერიტორიაზე გაედინება;
- ევროპის ჰავაზე გავლენას ახდენს ჩრდილოეთ ატლანტიკური დინება;
- ევროპაში მკვეთრად იზრდება ასაკოვანი მოსახლეობის რაოდენობა;
- ევროპაში ყოველდღიურად იზრდება იმიგრანტთა რიცხვი;
- ევროპაში ძირითადად ანთროპოგენური ლანდშაფტები გვხვდება;
- ევროკავშირი ერთიანი ეკონომიკური და პოლიტიკური გაერთიანებაა;
- ევროპის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შედეგად გადაიჭრა ოზონის ხვრელის დაზიანების, ზღვის დაბინძურების და ნაგავსაყრელების პრობლემები.

საკითხები

1. კავკასიონი - მთავარი კლიმატგამყოფი;
2. აფშერონის ნახევარკუნძული (ნავთობი);
3. სპიტაკის მიწისძვრა;
4. შავი და კასპიის ზღვები;
5. ჭალის ტყეები;
6. ეთნიკური მრავალფეროვნება;
7. ყუბანი - რუსეთის „ბეღელი“.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შეიძლება კავკასიის შესახებ რუკის საშუალებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო კავკასიის შესაწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ არის კავკასია სეისმურად აქტიური? რატომ არის ხშირი კავკასიაში მიწისძვრები, კლდეზვავები, ქვათა ცვენა, ღვარცოფები, მეწყრები?
- რატომ არის კავკასიაში თერმული წყლები?
- გადის თუ არა ევროპასა და აზიას შორის საზღვარი კავკასიაზე?
- რატომ არის კავკასიის ბუნებრივი პირობები მრავალფეროვანი?
- რატომ არის კავკასია ეთნიკურად ჭრელი რეგიონი?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით კავკასიის (მდებარეობის, რელიეფის, კლიმატური სარტყლების, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- კავკასიის ოროგრაფიული ერთეულების (იმერკავკასიის ვაკე, კავკასიონი, ამიერკავკასიის ბარი, მცირე კავკასიონი, თალიშის მთები, სამხრეთ კავკასიის ვულკანური მთიანეთი) არსებითი ნიშნების მიხედვით (გეოლოგიური, ატმოსფერული პროცესები, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) ერთმანეთთან შედარება (გეო.საბ. 4,5,7,9,10,11);
- კავკასიის მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (ეთნიკური სიჭრელე) გამომწვევი მიზეზების და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- კავკასიის მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- კავკასიისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (ურბანიზაცია, მთიდან ბარში მიგრაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- კავკასიისთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ზღვის დაბინძურება, ღვარცოფები, მეწყრები, ზვავები, არათანაბარი შესაძლებლობები - განათლება, ცხოვრების დონე) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- კავკასია მდებარეობს შავ, კასპიისა და აზოვის ზღვებს შორის;
- იალბუზი ევროპის უმაღლესი წერტილია;
- კავკასია მთიანი რეგიონია; იგი ალპურ-ჰიმალაური დანაოჭების შუა ნაწილში /ცენტრში მდებარეობს;
- კავკასიის მდინარეები ატლანტის ოკეანისა და კასპიის ზღვის აუზებს მიეკუთვნება;
- კავკასია ზომიერი და სუბტროპიკული კლიმატური სარტყლების საზღვარზე მდებარეობს;
- კავკასია მდიდარია ნავთობითა და გაზით;
- კავკასია მდიდარია მინერალური და თერმული წყლებით;
- კავკასიის ტერიტორიას ოთხი ქვეყანა ინაწილებს: საქართველო, რუსეთი, აზერბაიჯანი და სომხეთი.
- კავკასია ეთნიკური სიჭრელით გამოირჩევა;
- კავკასია მდიდარია ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსებით;
- კავკასიაში ხშირია სტიქიური ბუნებრივი პროცესები.

თემები IX კლასისათვის

თემა: საქართველო (ბუნებრივი და საზოგადოებრივი სისტემები) საათების სავარაუდო რაოდენობა: 16 (+4) სთ

საკითხები

1. კავკასიონი;
2. „მთა მტირალა“;
3. მდ. რეპრუა (ყველაზე მოკლე მდინარე მსოფლიოში);
4. ენდემური და რელიქტური ფლორა და ფაუნა;
5. ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსი;
6. იძულებით გადაადგილებული პირი (დევნილი);
7. ადამიანური (ჰუმანური) განვითარების ინდექსი საქართველოში.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლიტოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია საქართველოს შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო საქართველოს შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რით გამოირჩევა საქართველოს გეოგრაფიული და გეოპოლიტიკური მდებარეობა?
- რატომ არის მიჩნეული საქართველო სეისმურად აქტიურ ზონად?
- რატომ არის საქართველოში ხშირი სტიქიური ბუნებრივი პროცესები?
- რა განაპირობებს საქართველოს მცირე ტერიტორიაზე ბუნებრივი პირობების მრავალფეროვნებას?
- რატომ არის საქართველო მინერალური წყლებით მდიდარი?
- რატომ არის საქართველო ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსებით მდიდარი?
- რატომ არის სოფლის მეურნეობა პრიორიტეტული დარგი საქართველოსთვის?
- რატომ გაიზარდა 1990-იანი წლებიდან საქართველოდან ემიგრაცია?
- რატომ გვაქვს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში განსხვავებული დემოგრაფიული მდგომარეობა?
- რატომ ისწრაფვის საქართველო ევროკავშირში გაწევრიანებისკენ?
- რატომ არის ჭარბი რაოდენობის დევნილი საქართველოში?
- რა გარემოსდაცვითი პრობლემებია საქართველოში და როგორ ხდება მათი გადაჭრა?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით საქართველოს (მდებარეობის, რელიეფის, ჰავის, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- საქართველოს ლანდშაფტების ზოგადი დახასიათება (გეოლოგიური, ატმოსფერული პროცესები, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,10,11);
- საქართველოს მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის გამომწვევი მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- საქართველოს მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- საქართველოსთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- საქართველოსთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ზღვის დაბინძურება, ღვარცოფები, მეწყრები, მიწისძვრები, ეროზია, გამოფიტვა, ზვავები, არათანაბარი შესაძლებლობები - განათლება, ცხოვრების დონე) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები

- საქართველო სეისმურად აქტიურ ზოლში მდებარეობს;
- საქართველოს ნახევარზე მეტი მთებს უკავია; შხარა საქართველოს უმაღლესი მწვერვალია;
- საქართველო ევროპისა და აზიის გზაშესაყარზე მდებარეობს;
- საქართველო გამოირჩევა სასარგებლო წიაღისეულის მრავალფეროვნებითა და მცირე მარაგით;
- საქართველოს სხვადასხვა რეგიონი განსხვავებული კლიმატით ხასიათდება;
- საქართველო ბიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით ევროპაში პირველ ადგილზეა;
- მთაში საქართველოს მოსახლეობის მხოლოდ მცირე ნაწილი ცხოვრობს;
- საქართველოში ბევრი დევნილია;
- სოფლის მეურნეობა საქართველოს ეკონომიკის მნიშვნელოვანი დარგია;
- საქართველოში ხშირია სტიქიური ბუნებრივი პროცესები.

თემა: დასავლეთ საქართველო (იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთი, სამეგრელო-ზემო სვანეთი, გურია აჭარა, აფხაზეთი);

საათების სავარაუდო რაოდენობა: 16 (+4) სთ

საკითხები

1. დასავლეთ კავკასიონი;
2. სარკინეთი;
3. ჰიდრო ელექტროენერჯია;
4. შავი ზღვა;
5. რიონი;
6. სუფსის ნავთობტერმინალი;
7. სფაგნუმიანი ჭაობები (რამსარის კონვენცია);
8. კოლხეთის დაბლობი.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლიტოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია დასავლეთ საქართველოს შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო დასავლეთ საქართველოს შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ არის დასავლეთ საქართველო უფრო ტენიანი, ვიდრე აღმოსავლეთი? რატომ მოდის ნალექების უმეტესი ნაწილი შავი ზღვის სამხრეთ სანაპიროზე?
- რა როლს თამაშობს ჰავის ფორმირებაში კავკასიონი?
- რატომ ჩნდება კარსტული მღვიმეები დასავლეთ საქართველოში?
- რა მნიშვნელობა აქვს მაგნეტიტურ ქვიშებს?
- რა გავლენას ახდენს კლიმატი დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობის საქმიანობის ტიპებზე?
- რატომ იცლება დასავლეთ საქართველოს მთიანი რეგიონები მოსახლეობისგან?
- რატომ არის ხშირი დასავლეთ საქართველოში მეწყერი, შტორმი? როგორ სტიქიური ბუნებრივი და ანთროპოგენური პროცესების დრო?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით დასავლეთ საქართველოს (მდებარეობის, რელიეფის, ჰავის, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- დასავლეთ საქართველოს ლანდშაფტების ზოგადი დახასიათება (გეოლოგიური, ატმოსფერული პროცესები, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,10,11);
- დასავლეთ საქართველოს მხარეების მაგალითზე საქართველოს მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (სიმჭიდროვე) მიზეზების და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- დასავლეთ საქართველოს მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- დასავლეთ საქართველოსთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (რეკრეაცია, ურბანიზაცია, დეპოპულაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- დასავლეთ საქართველოს მაგალითზე საქართველოსთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ზღვის დაბინძურება, მეწყრები, ეროზია, ეკონომიკური ზრდა) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- დასავლეთ საქართველო აღმოსავლეთთან შედარებით ტენიანია;
- აფხაზეთში მდებარეობს მსოფლიოში ყველაზე ღრმა კარსტული უფსკრული;
- შავი ზღვა მნიშვნელოვანი სატრანსპორტო არტერიაა;
- დასავლეთ საქართველოში ორი ავტონომიური ერთეული - აჭარა და აფხაზეთი - მდებარეობს;
- დასავლეთ საქართველოში გავრცელებულია მეციტრუსეობა და მეჩაიეობა;
- აჭარა, რაჭა, გურია, იმერეთი, სამეგრელო-ზემო სვანეთი მდიდარია ტურისტულ-რეკრეაციული, გამაჯანსაღებელი და სამკურნალო რესურსებით (მაგნეტიტური ქვიშა, მინერალური წყლები);
- აჭარისთვის და იმერეთისთვის დამახასიათებელია მეწყრები.

თემა: აღმოსავლეთ საქართველო (თბილისი, შიდა ქართლი, ქვემო ქართლი, კახეთი, მცხეთა მთიანეთი)
საათების სავარაუდო რაოდენობა: 16 (+4) სთ

საკითხები

1. აღმოსავლეთ კავკასიონი;
2. კახეთის საბადოები;
3. ელდარის დაბლობი;
4. ალაზანი;
5. ლაგოდეხის ნაკრძალი;
6. მთისა და ბარის მცხოვრებნი;
7. მეღვინეობა;
8. მდინარე დურუჯი და მდინარე კაბალა;
9. თბილისი.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლიტოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გავლენა შექმნილია აღმოსავლეთ საქართველოს შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო აღმოსავლეთ საქართველოს შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩვენად?
- რატომ არის აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე მრავალფეროვანი ჰავა?
- როგორ ჩამოყალიბდა თბილისის ქვაბული და რა გავლენა იქონია რელიეფმა განსახლებასა და განაშენიანებაზე?
- რატომ იზრდება თბილისისა და ქვემო ქართლის მოსახლეობა?
- რა განაპირობებს კახეთის ყურმნისა და ხორბლის ჯიშების მრავალფეროვნებასა და უნიკალურობას?
- რატომ არის დასავლეთთან შედარებით აღმოსავლეთ საქართველოში უფრო მცირე ჩამონადენი? რატომ არის აღმოსავლეთ საქართველოში ხშირი საირიგაციო სისტემა?
- რატომ მცირდება აღმოსავლეთ საქართველოში მეცხვარეობა?
- რატომ არის შიდა ქართლი გამორჩეული მეხილეობითა და მებაღეობით?
- რა სახის სტიქიური ბუნებრივი პროცესებია დამახასიათებელი აღმოსავლეთ საქართველოსთვის და როგორ უმკლავდებიან მათ?
- რატომ დგას თბილისი მწვავე ეკოლოგიური პრობლემების წინაშე?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით აღმოსავლეთ საქართველოს (მდებარეობის, რელიეფის, ჰავის, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- აღმოსავლეთ საქართველოს ლანდშაფტების ზოგადი დახასიათება (გეოლოგიური, ატმოსფერული პროცესები, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,10,11);
- აღმოსავლეთ საქართველოს მხარეების მაგალითზე საქართველოს მოსახლეობის მახასიათებლებს შესწავლა და მათი დინამიკის (შობადობის მაღალი დონე) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- აღმოსავლეთ საქართველოს მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- აღმოსავლეთ საქართველოს მაგალითზე საქართველოსთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (ფსევდო-ურბანიზაცია, შიდა მიგრაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- აღმოსავლეთ საქართველოსთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (ზვავები, ქარისმიერი ეროზია, ღვარცოფები, მეწყერები, უმუშევრობა) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- აღმოსავლეთ საქართველოში მდებარეობს ჩამქრალი ვულკანი - მყინვარწყვირი;
- აღმოსავლეთ საქართველოში სხვადასხვა ტიპის ჰავას ვხვდებით;
- აღმოსავლეთ საქართველო გამოირჩევა ყურმნისა და ხორბლის უნიკალური და ენდემური ჯიშებისა და სახეობების მრავალფეროვნებით;
- თბილისი გაშენებულია მტკვრის ტერასებზე და მთებითაა გარშემორტყმული;
- მდინარე მტკვარი სამ ქვეყანაში გაედინება;
- მოსახლეობა მიმდებარე ქალაქებიდან და სოფლებიდან ყოველდღიურად მიგრირებს თბილისში;
- აღმოსავლეთ საქართველოში მოიპოვებენ ფერად ლითონებსა და საშენ მასალებს;
- აღმოსავლეთ საქართველოში ხელსაყრელი პირობებია მეცხვარეობის განვითარებისთვის;
- შიდა ქართლი გამორჩეულია მეხილეობითა და მეხალჩეობით;
- ქვემო ქართლი გამოირჩევა შობადობის მაღალი კოეფიციენტით;
- აღმოსავლეთ საქართველოში ხშირია ღვარცოფები.

საკითხები

1. ვულკანური რელიეფი - ჯავახეთის ზეგანი;
2. კონტინენტური ჰავა;
3. გოდერძის უღელტეხილი;
4. ნამარხი ტყე;
5. მეცხოველეობა;
6. ბორჯომის მინერალური წყალი;
7. ეროზია.

რუკა და ორიენტირება

მასშტაბი, პირობითი აღნიშვნები, კოორდინატები, სასაათო ზონები, კომპასი, ჰორიზონტის მხარეები, აზიმუტი, GPS

გეოგრაფიული გარსი

ლითოსფერო (რელიეფი, ფილაქნების ტექტონიკა) ატმოსფერო (ამინდი, ჰავა, კლიმატური სარტყელი), ჰიდროსფერო (შიგა წყლები, ჰიდროლოგიური პროცესები) ბიოსფერო (ფლორა და ფაუნა, ნიადაგი), ნოოსფერო, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი

გეოგრაფიული ობიექტი

დედამიწა, კონტინენტი, რეგიონი

გეოგრაფიული მოვლენა, გეოგრაფიული პროცესი

შინაგანი და გარეგანი ძალები, ბუნებრივი კატასტროფა (ბუნებრივი და ანთროპოგენური სტიქიური პროცესები)

გეოგრაფიული კვლევა და ანალიზი

გეოგრაფიული აღმოჩენები, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები

მოსახლეობა და მეურნეობა

ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობა, სტრუქტურა, სიმჭიდროვე, განსახლება

მდგრადი განვითარება

გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური ასპექტები, ბუნებრივი რესურსები

თემატური საკვანძო შეკითხვები

- რისი გაგება შემიძლია სამხრეთ საქართველოს შესახებ რუკის გამოყენებით?
- როგორ გამოვიყენო ინფორმაციის სხვადასხვა წყარო სამხრეთ საქართველოს შესასწავლად? როგორ გამოვიყენო ცხრილები, გრაფიკები და დიაგრამები დაკვირვების შედეგების წარმოსაჩენად?
- რატომ გვხვდება ბევრი ჩამქრალი ვულკანი სამხრეთ საქართველოში? რატომ ახასიათებს სამხრეთ საქართველოს ვულკანური რელიეფი?
- რატომ არის სამხრეთ საქართველოში კონტრასტული ჰავა?
- რატომ გვაქვს ბევრი ტბა სამხრეთ საქართველოში?
- რაზე მეტყველებს განამარხებული ტყის არსებობა?
- რა გავლენას ახდენს რელიეფი სამხრეთ საქართველოს განსახლებასა და საქმიანობაზე?
- რატომ არის სამხრეთ საქართველო ძირითადად სასოფლო-სამეურნეო პროფილის?
- რატომ უკავია სამცხე-ჯავახეთში სასოფლო-სამეურნეო მიწების თითქმის ნახევარი საძოვრებს?
- რატომ ხდება ტყეების ინტენსიური ჩეხვა?
- კათოლიკეები მხოლოდ სამხრეთ საქართველოში ცხოვრობენ;
- რა სახის სტიქიური ბუნებრივი პროცესებია გავრცელებული სამხრეთ საქართველოში და როგორ უმკლავდებიან მათ?

აქტივობები

იდეები კომპლექსური/პროექტული დავალებებისთვის

შეფასების ინდიკატორები - მოსწავლემ უნდა შეძლოს:

- სხვადასხვა თემატური რუკის გამოყენებით სამხრეთ საქართველოს (მდებარეობის, რელიეფის, ჰავის, მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს, სასარგებლო წიაღისეულის, მოსახლეობის) დახასიათება; გეოგრაფიული ობიექტების მდებარეობის განსაზღვრა (გეო.საბ.1,2,3,9);
- სამხრეთ საქართველოს ლანდშაფტების ზოგადი დახასიათება (გეოლოგიური, ატმოსფერული პროცესები, ჰიდროლოგია, ფლორა და ფაუნა, ადამიანის ზეგავლენა) (გეო.საბ. 4,5,7,9,10,11);
- სამხრეთ საქართველოს მხარეების მაგალითზე საქართველოს მოსახლეობის მახასიათებლების შესწავლა და მათი დინამიკის (ეთნიკური და რელიგიური სიჭრელე) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ.7,8);
- სამხრეთ საქართველოს მაგალითზე გარემო-ადამიანი(მოსახლეობა)-მეურნეობას შორის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების გაანალიზება (გეო.საბ.5,6,7,8,10,11,12,13);
- სამხრეთ საქართველოს მაგალითზე საქართველოსთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული პროცესების (რეკრეაცია) მიზეზებისა და შედეგების გაანალიზება (გეო.საბ. 4,7,8,9,10,11,2,13);
- სამხრეთ საქართველოსთვის დამახასიათებელი მდგრადი განვითარების პრობლემების (გამოფიტვა, ეროზია, ცხოვრების დონე/სტანდარტი) გაანალიზება; მათზე რეაგირებისა და პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მნიშვნელობის გააზრება (გეო.საბ.9,10,11,12,13).

მკვიდრი წარმოდგენები:

- კავკასიაში პირველი ობსერვატორია აბასთუმანში მდებარეობს.
- სამხრეთ საქართველო ვულკანური რელიეფით გამოირჩევა;
- სამხრეთ საქართველოში კონტინენტური ჰავა გვაქვს;
- სამხრეთ საქართველო მდიდარია ტბებით;
- სამხრეთ საქართველო ეთნიკური და რელიგიური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა;
- სამხრეთ საქართველოში განვითარებულია მესაქონლეობა და მეკარტოფილეობა;
- სამხრეთ საქართველოში გავრცელებულია კლდეში ნაკვეთი საცხოვრისები;
- სამხრეთ საქართველოზე ბაქო-ჯეიჰანის მილსადენი გადის.